

Όψεις του ανακατασκευασμένου Κτιρίου Δοξιάδη. Το (διατηρητέο) αίθριο και τμήμα ενός από τα 25 διαμερίσματα του One Athens, όπως θα ονομάζεται το νέο συγκρότημα.

Κτίριο Δοξιάδη, μνήμη σε εξέλιξη

Η κεντρική ιδέα της μετασκευής του εμβληματικού κτίσιματος σε συγκρότημα κατοικιών

Η ΠΟΛΗ ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ
Του ΝΙΚΟΛΑ ΤΡΑΒΑΣΑΡΟΥ*

Το κτίριο Δοξιάδη όπως είναι ευρύτερα γνωστό βρίσκεται στους πρόποδες του Λυκαβηττού. Έργο του αρχιτέκτονα και πολεοδόμου Κωνσταντίνου Δοξιάδη, με συνεργάτες τους Τ. Κουραβέλο και Α. Σκέπερς, κτίστηκε σε διαδοχικές φάσεις μεταξύ 1957-1972 και αποτελεί ένα από τα σημαντικά δείγματα του μεταπολεμικού Μοντερνισμού στην Ελλάδα. Η σημασία του ενισχύεται από την κλιμακά του, είναι ένα από τα λίγα μεγάλα κτίρια στο κατακερματισμένο κέντρο της Αθήνας. Και από την πολύ ισχυρή καταγραφή του στη συλλογική μνήμη της πόλης, είναι ένα από τα λίγα αναγνωρίσιμα κτίρια σ' ένα τόσο ευρύ κοινό. Συσσωρευμένες μνήμες από την ένδοξη εποχή που στέγαζε την έδρα του Γραφείου Δοξιάδη, ενός πραγματικά διεθνούς Ελληνικού Τεχνικού Γραφείου και τις περιφημες Σχολές Δοξιάδη διαμορφώνουν μια συμπεκνωμένη ατμόσφαιρα στο κτίριο και φορτίζουν συναισθηματικά τη συζήτηση γύρω από αυτό. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια το κτίριο δεν είχε αποτύχει τη μοίρα άλλων σημαντικών κτιρίων του Μοντέρνου - αποσυρμένου από το πρόγραμμά του και «θύμα» μιας σειράς επεμβάσεων κινδύνευσαν να μετατραπεί σταδιακά σε νεκρό κύτταρο στο κέντρο της πόλης.

Επανάχρηση

Πρόσφατα το κτίριο άλλαξε ιδιοκτητή και ευλόγως ξεκίνησε η συζήτηση σχετικά με το μέλλον του. Με βάση τα σημερινά χωρικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα, τα οποία έχουν αλλάξει σημαντικά από τη δεκαετία του 1960, η επιλογή της μετασκευής του σε κτίριο κα-

Ανανέωση στο κέντρο της Αθήνας: το κτίριο καταλαμβάνει ένα ολόκληρο, σχεδόν, οικοδομικό τετράγωνο στους πρόποδες του Λυκαβηττού.

τοικών προσέφερε ίσως τη μοναδική ευκαιρία στο κτίριο να επανενταχθεί οργανικά στη ζωή της πόλης. Παράλληλα με την εισαγωγή του προγράμματος της κατοικίας στο κτίριο τίθενται μια σειρά ερωτημάτων που αφορούν το επικαιρο θέμα της διατήρησης-επανάχρησης των (μη διατηρητέων σημειωτέον) κτιρίων που ανήκουν στη πλούσια κληρονομιά του Μοντέρνου Κινήματος και στο επίσημο πολύ επικαιρο θέμα της κατοικίας υψηλής πυκνότητας στο κέντρο της πόλης. Στο πλαίσιο αυτό εξαιρετικό ενδιαφέρον είχε επίσης η συζήτηση που άνοιξε με αφορμή το κτίριο πάνω στις διαφορετικές στρατηγικές χειρισμού της έννοιας της μνήμης. Η αρχιτεκτονική πρόταση, όπως διαμορφώθηκε τελικά μέσω της συζήτησης αυτής, εντάσσεται σε μια στρατηγική δυναμικής διατήρησης της μνήμης, που αντιλαμβάνεται το κτίριο ως ζωντανό οργανισμό εξελισσόμενο και μετα-

Χτίστηκε μεταξύ 1957-1972 και είναι σημαντικό δείγμα του μεταπολεμικού μοντερνισμού στην Ελλάδα.

σχηματιζόμενο σε διαρκή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον του και σε άμεση συνάρτηση με το πρόγραμμά του. Αναγνωρίζεται και αναδεικνύεται η ουσιαστική στοιχεία της αρχιτεκτονικής ταυτότητας του κτιρίου, όπως η οργάνωση των όγκων γύρω από το κεντρικό αίθριο, η κλιμακωπή τους προς τον Λυκαβηττό και ο δομικός κανάβος των όψεων. Διατηρεί τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά στοιχεία που έχουν διασωθεί, όπως το δάπεδο του αιθρίου αλλά και τα κυκλικά κλιμακοστάσια. Αναφέρεται σε μνήμες μιας άλλης εποχής μέσω των εμφανών

φαινοματικών οροφών και των διαπέδων ψαροκόκαλο. Επαναφέρει χωρικές ποιότητες του κτιρίου που είχαν χαθεί, όπως η διαμπερότητα των χώρων και η διττή αναφορά τους σε Ακρόπολη και Λυκαβηττό, που αποτελεί κλειδί της βιοκλιματικής συμπεριφοράς του κτιρίου. Αντικαθιστά το μοναδικό στοιχείο πλήρως του κανάβου της όψης με τρία νέα στοιχεία, που ανταποκρινόμενα στο πρόγραμμα και τη θέση τους στην όψη του κτιρίου καθορίζουν, μέσω της υλικότητάς τους, το βαθμό της διαφάνειας και της ιδιωτικότητας.

Το τόλμημα

Το εγχείρημα είναι τόλμηρο και αυτό, σήμερα περισσότερο από ποτέ, έχει τη σημασία του στο πλαίσιο μιας κοινωνίας που θέλει να πιστεύει στην αξία των ιδεών και είναι διατεθειμένη να παίρνει ρίσκα. Ταυτόχρονα, συμπορεύεται με το πνεύμα τόσο του Μοντέρνου ό-

σο και του Κ. Δοξιάδη που στις «Εξομολογήσεις ενός εγκληματία» γράφει:

«...Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι χρειαζόμαστε ορισμένα μνημειακά κτίρια, αλλά τώρα προσπαθούμε να μετατρέψουμε κάθε ουρανοξύστη και κάθε κεντρικό γραφείο μεγάλης εταιρείας σε μνημείο-μνημείο σε ποιόν ή σε τι, δεν γνωρίζω. Ο μνημειακός τους χαρακτήρας απομονώνει τα κτίρια αυτά από το φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον τους και, κατά συνέπεια, η ίδια η πόλη γίνεται ένα σύστημα ασυνεχές. Αυτό είναι πιο εμφανές όταν θυμηθούμε ότι τα κτίρια αυτού του είδους κλείνουν τις πόρτες τους στις 5 το απόγευμα, παγώνοντας έτσι τη ζωή γύρω τους. Αλλά ακόμα και τις εργάσιμες ώρες τα κτίρια αυτά δεν λειτουργούν παρά ως απομονωμένα κάστρα...».

* Ο κ. Νικόλας Τραβασάρος είναι αρχιτέκτονας και συνιδρυτής του γραφείου «divercity architects».

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΟΥ | Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΥΣΣΑ*

Ο χάρτης μιας λαϊκής Αθήνας που νομίζουμε (λανθασμένα) ότι έσβησε

Όλα τα μέρη που μ' αρέσουν στην Αθήνα -στη σημερινή Αθήνα, εννοώ- είναι συνήθως μέρη λαϊκά. Δε λέω ότι όλα τα λαϊκά μέρη μ' αρέσουν, λέω ότι όσα μ' αρέσουν είναι λαϊκά. Μπορεί να φταίει ο πατέρας μου που μ' έπαιρνε από πτισορικά μαζί του στο Μοναστηράκι, μπορεί να φταίει η επιρροή του Ηλία Πετρόπουλου. Μπορεί να φταίει κι οι ταινίες του Παζολίνι, μπορεί το μακρινό αριστερό παρελθόν μου. Δεν ξέρω.

Ξέρω όμως πολύ καλά πόσο ευχάριστα νιώθω κάθε φορά που κατεβαίνω τα σκαλιά στη Σωκράτους και Θεάτρου, μπαίνοντας στο υπόγειο (και άνευ ταμπέλας) οινοπωλείο «Νέο Διπορτο», που υπάρχει τουλάχιστον από την αρχή του 20ού αιώνα (το έχω βρει, στον ίδιο ακριβώς τόπο και με το ίδιο όνομα, στον «Οδηγό των Αθηνών» του Ιγγλέση, του 1911). Το ίδιο που νιώθω στο «Οινομαγειρείον», ανώνυμο μιν, αλλά με σημα ένα ανάγλυφο τριφύλλι (οδός Παναθηναϊκού, Αμπελόκηποι, πίσω από τη θρυλική Θύρα 13). Το ίδιο και στον «Χαμπλό» στην πλατεία Κολωνού ή την «Κοταρού», στην Αγία Σοφία. Όλα αυτά τα τα-

βερνάκια έχουνε ό, τι μ' αρέσει εμένα: βαρέλια, ψάθινες καρέκλες του γύφτου, χύμα κρασί και ετερόκλητες παρέες.

Στο παζάρι του Θησείου

Ξέρω, ακόμα, ότι αν μια φορά τον μήνα δεν πάω στο νέο παζάρι του Θησείου (Θεσσαλονίκης - Ερμού, από τον Κεραμεικό μέχρι το Γκάζι στην Πειραιώς), είναι σα να μου λείπει κάτι ζωτικό. Σε σύγκριση με την πλατεία Ιπποδαμείας στον Πειραιά, το Σχιστό ή το Μοναστηράκι, τούτο το παζάρι του σωματείου ρακοσυλλεκτών «Ο Ερμής» παρουσιάζει πολύ μεγαλύτερη ποικιλία ειδών και πολύ χαμηλές τιμές, εξευτελιστικές μάλιστα ώρες ώρες. Ειδικά αν κανείς ενδιαφέρεται για παλιά βιβλία ή εφημερίδες, όπως εγώ, εδώ κάνει την τύχη του κάθε Κυριακά.

Πράγμα που μας φέρνει, φυσικά, στα παλαιοβιβλιοπωλεία. Και βλέπω με χαρά, τελευταία, ότι ανοίγουν ολοένα και περισσότερα σε γειτονίες: Πατήσια, Δίση, Κουκάκι, Κυψέλη, Πειραιάς, Παγκράτι φυσικά. Βέβαια, η μεγάλη συγκέντρωση των μαγαζιών του κλάδου εξακολουθεί να βρίσκεται ανάμε-

Ασβεστομένα σπίτια, σαν να είσαι σε κυκλαδονήσι, στον συνοικισμό πάνω από τον Αγ. Γιάννη τον Κυνηγό, στον Νέο Κόσμο.

σα στη Νομική και την Κάνιγγος. Υπάρχουν και ολόκληροι δρόμοι που μ' αρέσουν. Κορυφαίες θέσεις κατέχουν στο μυαλό μου η Λιοσίον με τα παλιατζήδικα των αυτοκινήτων, η Αθηνάς, η Εργασίας στη Ν. Ιωνία, που έχει μόνο εργοστάσια και βιοτεχνίες (σχεδόν όλα με κατεβαμένα ρολά πλέον), η Ιάσωνος με το μεγαλύτερο ποσοστό σωζόμενων νεοκλασικών

(και ταυτόχρονα εν ενεργεία οίκων ανοχής) στην Αθήνα, η Αχαρνών για το πολυεθνικό και αιωνίως παζαριστικό χρώμα της, η Αιμ. Γρεβενών με τα προσφυγικά της στην Κοκκινιά κ. λπ.

Για σκάκι

Σκάκι παίζω στο «Πανελλήνιον», Μαυρομικλάη και Σόλωνος, στο Χειμείο. Παίζω κατά καιρούς και σε

διάφορες πλατείες ή άλσπ, όπου εντοπίζω να στήνονται σκακιέρες, όπως στο πάρκο Φιξ / Κλωναρίδη. Μπυλιάρδο, δυστυχώς, δεν τα κατάφερα να μάθω. Όμως υπάρχει ένα μπυλιάρδο με τρομερό λαϊκό «χρώμα», όπου κάποιες φορές σταματάει και θαυμάζω δύσκολες καραμπόλες: το «Μονδίαλ», Μαυρομικλάη και Αραχώβης.

Μερικά παλιομοδίτικα σινεμά που έχουν απομείνει, πολύ τα «πάω». Από θερινά, την «Μπομπονιέρα» στην Κηφισιά, το «Σινέ Παρί» στην Πλάκα ή το «Εκράν» στη Νεάπολη της Αθήνας. Κι από χειμερινά, το παγκρατιώτικο «Πτι Παλαί» και την «Ανδρόρα» της οδού Σεβαστουπόλεως. Συχνά επισκέπτομαι και φωτογραφίζω, επίσης, σινεμά - κουφάρια που δεν λειτουργούν πια, αλλά τα ωραία τους κτίρια διατηρούνται: όπως ο «Πλάτων» στην Ακαδημία Πλάτωνος, το «Σταρ» στην Αγ. Κωνσταντίνου και τα παρκινγκ «Ράνια» (Οδός Παρασκευοπούλου) και «Διάνα» (πλατεία Αττικής).

Μ' αρέσουν και πολλοί χώροι παραγωγικής δραστηριότητας, τους οποίους παρακολουθώ όποτε μου δοθεί η ευκαιρία: σιδεράδικα, μαρ-

μαράδικα στο Β' Νεκροταφείο, φανατζήδικα αυτοκινήτων στις οδούς Πέτρας ή Σερρών κ. λπ., φούρνοι που φουρνίζουνε ζημερώματα, οινοποιεία, τα Παλιατζήδικα στην Ιερά Οδό και στη λεωφόρο Αθηνών, η Ιχθυόσκαλα στο Κερατσίνι κ. λπ.

Κλείνω με μια αναφορά στα καφενεία, χώρους που κατ' εξοχήν αγαπάω. Καφενεία παλιού τύπου (με κανίλα, τάβλι, καρτιά, καφέ, μαρμαρίνα τραπέζια και πελάτες μόνο μεσπλικούς ή γέροντες άντρες) λίγα έχουν απομείνει. Ευτυχώς. Το νέο τύπου καφενείο μπορεί να έχει κάποια από τα παραπάνω, μπορεί όμως να προσφέρει επίσης μεζεδάκια, ψητά στα κάρβουνα, ραζομέλα, να είναι και μπαρ, να είναι και ζαχαροπλαστέιο, ενώ νεαρές ηλικίες ή γυναίκες δεν απολείπουν. Το «Λουξ» στον Αγιο Παύλο, το «Συντριβάνι» στη Ν. Φιλαδέλφεια και οι δύο «Μουριές» (στην Ερμούδασης, Ριζοίπολη και στην Κερατσίνου, Ακαδ. Πλάτωνος) αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα του μετεξελιγμένου αυτού είδους.

* Ο κ. Δημήτρης Φύσσας είναι φιλόλογος και αθηναιογράφος.

ΣΑΒΒΑΤΟ ΜΕΣΗΜΕΡΙ
ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Στην «άγνωστη» λίμνη Μπελέτσι

Βλέποντας τις φωτογραφίες από τη λίμνη Μπελέτσι στις ανατολικές πλαγιές της Πάρνηθας, αδύνατο να μη σκεφθείς: «Είναι δυνατόν αυτός ο παράδεισος να βρίσκεται δίπλα στην Αθήνα;». Κι όμως. Τριάντα χιλιόμετρα από το κέντρο της Αθήνας, σας περιμένει μια λίμνη σε έκταση πέντε στρεμμάτων με ψαράκια, χελώνες, πάπιες και φόντο ένα παρθένο καταπράσινο πευκοδάσος. Το ύψος των 600 μέτρων και τόσο πράσινο ρίχνουν τη θερμοκρασία σε δροσιστικά επίπεδα. Ο «αστικός μύθος» θέλει τη λίμνη να δημιουργήθηκε από ανθρώπινο λάθος τη δεκαετία του '70, όταν τα αναχώματα ενός υπό κατασκευή δρόμου έφραξαν την κοίτη ενός χειμάρρου της περιοχής, με αποτέλεσμα να σχηματιστεί η λίμνη. Περιμετρικά της λίμνης θα βρείτε ξύλινα παγκάκια, ξέφωτα και χιματίνα μονοπάτια για να την περιδιαβάσετε κυκλικά.

Η πρόσβαση είναι το «κλειδί» της όλης ιστορίας και γίνεται τόσο από την εθνική οδό Αθηνών - Λαμίας όσο και μέσω Βαρυμπόμπης με κατεύθυνση προς Αγιο Μερκούριο και Μαλακάσα. Στην πρώτη περίπτωση, αμέσως μετά τα διόδια των Αφιδνών βγαίνετε στην έξοδο προς Κάλιαμο και Καπανδρίτι. Στρίβετε αριστερά προς Αφίδνες και έπειτα από περίπου πεντακόσια μέτρα, στρίβετε δεξιά στη λεωφόρο Αφιδνίου που οδηγεί προς το χωριό.

Σύντομα θα συναντήσετε μια διασταύρωση και θα κατευθυνθείτε αριστερά προς την Ιπποκράτειο Πολιτεία. Υστερα από 1,5 χιλιόμετρο, στρίβετε αριστερά στην οδό Αγίας Τριάδος και φτάνετε στο ομώνυμο εκκλησάκι με την εκκλησιαστική θέα. Επείτα από περίπου 150 μέτρα, στρίβετε δεξιά και η λίμνη είναι μπροστά σας.

Η δεύτερη εναλλακτική γίνεται μέσω Βαρυμπόμπης, από τις ανατολικές πλαγιές της Πάρνηθας. Κατευθύνετε προς τη Λεωφόρο Δεκελείας, που οδηγεί στην Ιπποκράτειο Πολιτεία. Μόλις φτάσετε στην οδό Αγίας Τριάδος, στρίβετε αριστερά και αμέσως μετά ακολουθείτε την οδό Κίρκης, που θα σας οδηγήσει μπροστά στη λίμνη.

Ιδανικό αντίδοτο στον καύσιμα: εκδρομή στη λίμνη Μπελέτσι, στα 600 υψόμετρο.